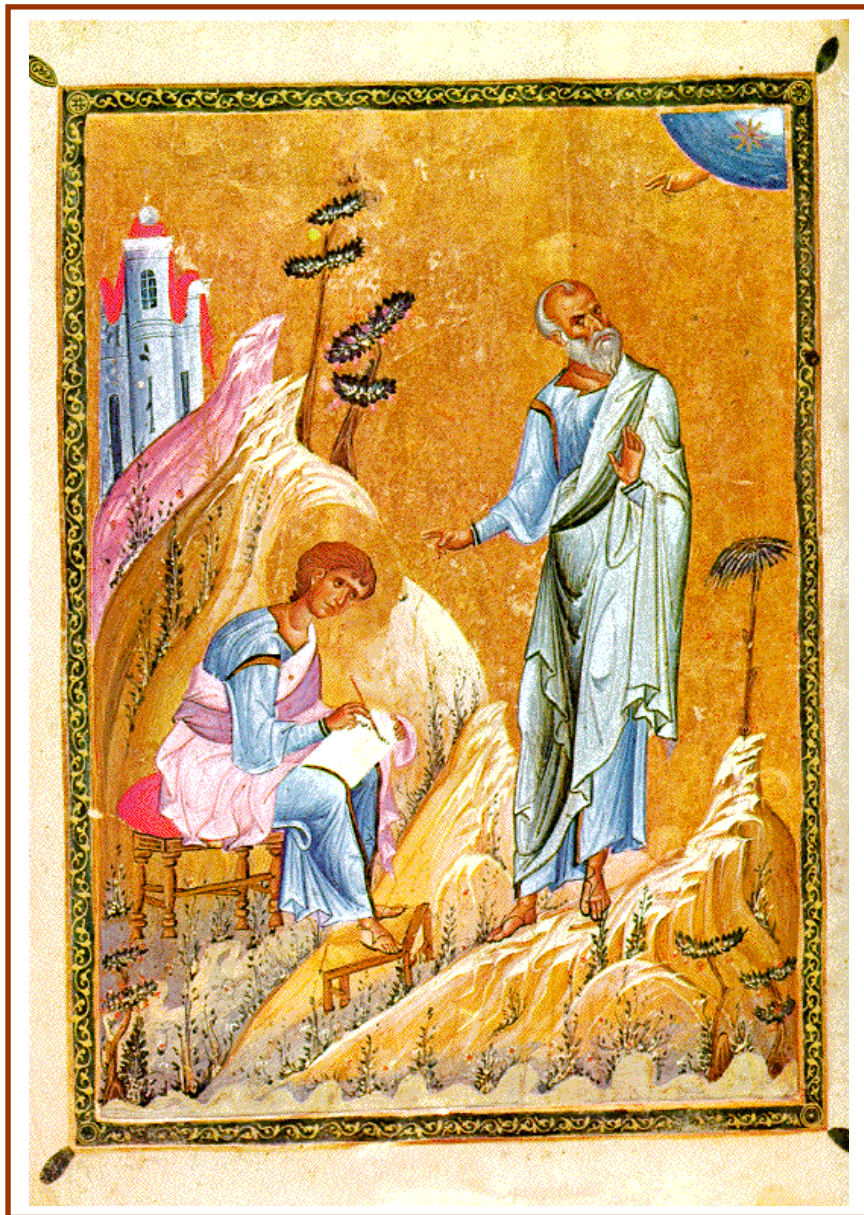

Hvem er Jesus?

Kort innføring i Evangeliet etter Johannes

Skriftene i GT, (5,39) døperen, (1,7; 5,33) Jesus selv og Faderen, (3,33; 5,37) og til slutt Den Hellige Ånd og disiplene. (15,26)

Å "vitne" er altså den felles oppgave for alle disse, og det er deres vitnesbyrd som skal føre mennesker til tro.

Men hva betyr så det å "vitne"? Uttrykket stammer ikke fra "dele – kvelder" på bedehuset, men det er hentet fra *rettsalen*! Det er her det skal avgjøres om en mann har rett eller en påstand er sann, det er her "vitnene" trer fram med sine "vitnesbyrd".

Satt på spissen kan vi si at skriftet best kan forstås som et *rettsdokument*, og overskriften burde kanskje ha vært "vitnesbyrdet etter Johannes".

Hva går så denne rettstriden ut på? Striden er en strid mellom Gud og mennesker (verden). Målet til Johannes i dette rettsdokumentet er at mennesker må få se at det er Gud som har rett og komme til tro på Ham.

Jesus kom som oppfyllelsen av den gamle pakts løfter. (GT) Men han ble fradømt all rett og hengt på et kors. Men Gud selv bevitnet hans rett og reiste ham opp fra de døde. Nå vil Johannes være vitne på Guds og hans utsendingers side, så mennesker kan gi Jesus rett og tro på ham. Skriftet er altså et partsinnlegg i en rettsak, hvor det skal avgjøres om Jesus har rett, om han er den han sa han var, om han er Guds sønn, om han er Veien, Sannheten og Livet.

(1,34; 14,6) Vi får også høre motpartens argumenter: han er besatt, (8,48) han er en synder, (9,24) han fører folket vill. (7,12)

Tanken om Jesus som hovedpersonen i "rettsstriden" mellom Gud og verden preger altså hele Johannes – evangeliet. Det er stadig "stridssamtaler" mellom Jesus og en motpart, som ofte munner ut i en enetale hvor Jesu vitnesbyrd blir stående som det seirende. (kap 3,6 og 8)

Vi forstår altså evangeliet etter Johannes som et "vitnesbyrd". Dette må nødvendigvis få store konsekvenser av vår helhetsforståelse av skriftet. Det kan ikke leses som religiøs diktning eller "fortellinger" som subjektive uttrykk for en eller annen viktig religiøs erfaring.

Evangeliet vil bevitne at noe virkelig er skjedd i, og for denne verden! Jesus er kommet til verden som Guds ord og som frelser. Han er blitt en del av vår verden og vår historie. Dette er den eneste grunnen til at vi kan vite noe om Gud og ikke er henvist til egne følelser, spekulasjoner og prestasjoner. Det *historiske* er ikke likegyldig for vår tro. En hovedsak i Johannes er jo nettopp at "Ordet ble menneske." Guds sønn er blitt virkelig menneske og det er viktig for Johannes i denne rettstriden å gi et sant vitnesbyrd om hvem Jesus var, hva han sa og hva han gjorde.

Men Johannes er mer enn en historiker. Han er advokat i rettstriden. Han retter seg mot den samtid som nå hører eller leser vitnesbyrdet. Forfatterens vitnesbyrd er ikke noe biografisk eksakt skildring av Jesu liv eller noen ordrett gjengivelse av hva han sa, men hele Jesus – historien fortolket i lys av oppstandelsen og Åndens komme.

Dermed kan ikke Johannes evangeliet leses som et nøytralt dokument. Det vil tvinge leseren til en avgjørelse, til tro eller avvisning. Den som trekker seg unna denne avgjørelse, har i virkeligheten sagt nei til vitnesbyrdet og gitt verden rett. Johannes vet at bare den egentlige advokat og talsmann, Den Hellige Ånd, kan overbevise om at Jesu sak er rett. Men den som ved dette evangeliet hører utfordringen til å tro, har også hørt Åndens kall.

2. Johannes – evangeliets særpreg

Evangeliet er plassert sist av de fire evangelier. Dette er ikke tilfeldig. Med stor sikkerhet kan vi si at det er dette evangeliet som er skrevet sist. Mange mener at det danner høydepunktet i hele NT. Det hviler en majestetisk ro over dette skriftet som gjør at mange har regnet det som et av verdenslitteraturens dypeste og rikeste verker. På en måte er det enkelt og lett å lese. For en ny bibelleser er det et fint sted å begynne. Samtidig er evangeliet så dypt og innholdsrikt at en bibelleser aldri blir ferdig med det. Noen har sagt at Johannes – evangeliet kan sammenlignes med en dam der et lite barn kan leke og en elefant kan svømme! Her finner vi både det enkle og trygge og det dype og krevende.

Johannes evangelium er skrevet i tidsrommet år 90 – 100. Det har altså blitt til i en tid da de fleste øyenvitnene var gått bort. Men det fantes en levende muntlig tradisjon om enkelthetene i Jesu liv. Mye var også allerede nedskrevet og gitt i de tre første evangeliene. Forfatteren kjenner denne tradisjonen godt og gjør seg bruk av den i evangeliet. (Se spesielt kapitlene 6,12,18,19) Men det er ikke likheten, men forskjellen mellom Johannes og synoptikerne som er mest iøyenfallende.

De tre første evangeliene i NT kan lett sees under ett og trykkes i tre kolonner. Hele innholdet i Markus finner vi igjen hos Matteus unntatt noen få vers. Hos Lukas mangler bare 2 – 3 kapitler av Markus. Disse tre evangeliene kalles derfor ofte ”de synoptiske”. Synopsis betyr samsyn.

Det finnes klare berøringspunkter mellom Johannes og de synoptiske evangelier. Det gjengir noen av underberetningene som synoptikerne har (4,46ff; 6,1ff; 9,1ff.) Johannes starter også sitt skrift med møtet mellom Jesus og Døperen, og avslutter det med lidelses og oppstandelses beretning.

Men ellers er Johannes svært forskjellig fra synoptikerne. Det forteller om hele 3 reiser til Jerusalem før den siste reisen da Jesus ble korsfestet. (2,13; 5,1; 7,10) Jesu virke må ha foregått i minst 2 år, da Johannes nevner 3 påskefester. (2,13; 6,4; 12,1)

Han gjengir en del ellers ukjente trekk fra Jesu liv. Her kan nevnes vinunderet, (kap 2) notisen om at Jesus døpte, (4,1) og fotvaskingen og de lange samtalene Jesus hadde med disiplene kvelden før arrestasjonen. (kap 13 – 17)

Noen av de forskjellene vi likevel først legger merke til er selve stilen. Mens de andre evangeliene gjengir Jesu ord og samtaler med knappe fyndord og ”kraftsalver”, er Johannes mer ”mediterende” og opphøyd i sine gjengivelser. Vi merker ganske fort som bibellesere at det er annerledes å lese Johannes enn de synoptiske evangelier.

Hos synoptikerne er hovedtemaet ”Guds Rike”. Jesus uttaler seg om en rekke praktisk – etiske spørsmål i diskusjoner med jødene, som ekteskap og skilsmisse, penger og eiendom, rent og urent. I Johannes nevnes ”Guds Rike” bare to ganger (3,3 og 5) Det sentrale tema er i stedet ”evig liv” gitt ved troen på Jesus. Den etiske veiledning

skrumper inn hos Johannes til dette ene: Elsk hverandre! Dette er selve "grunnbudet", og det understrekes sterkt.

Videre har ikke forfatteren den samme interesse for de mange enkeltheter i Jesu liv og lære som de synoptiske evangeliene. Han har latt være å skrive alt. (20,30) Det han skriver om, litt på avstand, er det viktigste og det som hjelper leseren til å forstå Jesu person på den rette måten.

Derfor er Johannes samlet om bestemte hovedtemaer som *liv, lys, sannhet og kjærlighet*. Alle disse hovedtemaene samler seg igjen i det ene sentrum: JESUS KRISTUS. Han er den som kommer med alt dette og som selv er Guds Sønn, Menneskesønnen og Ordet fra Gud til verden. (20,31) Evangeliet har altså en bestemt hensikt, nemlig å føre til tro og å styrke troen. Bare når vi leser evangeliet ut fra dette siktemålet, kan vi forstå det rett.

3. Evangeliets forfatter

Hvem er så denne mannen som har kommet med sitt vitnesbyrd om Jesus og dermed har skapt et av Bibelens og verdenslitteraturens betydeligste skrifter?

Overskriften sier at forfatteren heter Johannes. Her er det uten tvil apostelen det siktes til. Han var en av de tre disiplene som stod Jesus særlig nær. Og selv om overskriften er kommet til senere, er det mye som tyder på at dette virkelig stemmer.

Evangeliet selv gir til kjenne at det går tilbake på et øyenvitne. (19,35) Det er skrevet av "den disippel som Jesus elsket". (21,24) I evangeliet nevnes denne disippelen flere ganger. (13,23; 19,26f; 19,35; 20,3; 21,7) Han må ha vært en av Jesu nærmeste venner. Vi vet at Johannes nevnes ofte sammen med Peter og Jakob som de tre som hadde en spesiell nærhet til Jesus. Vi vet også at Jakob døde tidlig. (Ap.gj. 12,1) Da må denne disippelen som "Jesus hadde kjær" være Johannes Sebedeussonen. Evangeliet stammer altså fra et øyenvitne, en som stod Jesus svært nær og som ble en av lederskikkelsene i urmenigheten.

Ser vi på 1. Johannes brev går det umiddelbart opp for oss at her er både stilen, innholdet og overskriften meget lik det vi finner i evangeliet. Og her bekreftes det også at dette er skrevet av et øyenvitne. (1 Joh 1,1)

Disse indre vitnesbyrd fra skriftene selv bekreftes av kirkefedrene og den senere kirkelige tradisjon. De første klare utsagn om at apostelen Johannes er forfatteren finner vi allerede i det 2. århundre. Kirkefaderen Ireneus fra Lilleasia sier til og med at han skrev dette mens han oppholdt seg i Efesos.

I nyere tid er det likevel mange bibelforskere som har sådd tvil at det er apostelen som har utgitt dette skriftet. Stilen er ikke typisk jødisk, språket hører i større grad til i et hellenistisk miljø (gresk kultur og åndsklima) enn i et jødisk. Særlig gjengivelsen av Jesu ord og taler er så forandret i stil at det ikke kan være en disippel som har skrevet dette. Dette er ikke avgjørende innvendinger mot at det er Johannes som er forfatter. Leser vi skriftet nøye legger vi merke til at forfatteren må være jøde. Han har god kunnskap om forholdene i Palestina både geografisk og religiøst, og en kjennskap til enkeltheter i Jesu liv som bare øyenvitner kunne ha formidlet.

Den litterære stilen som er så annerledes enn synoptikerne må nok heller forklares med at forfatteren griper fatt i begreper og et "religiøst" språk som folk var opptatt av. Johannes "kontekstualiserer". Det vil si at når han prøver å vitne for mennesker at Jesus er Messias benytter han en stil og et språk som miljøet rundt han forstår, og fatter interesse for. Vi husker siktemålet med vitnesbyrdet: At folk skal gi Gud rett og tro på

ham. Målgruppa for Johannes har nok vært både jødekristne og hedningekristne i provinsen Lilleasia.

4. Evangeliets oppbygning og innhold

I hovedtrekk kan vi inndele hele skriftet slik:

Innledning, kapittel 1

- a. Prologen, vers 1 – 18
- b. De første vitner, vers 19 – 51

Første hoveddel, kapittel 2 – 12

Jesus åpenbarer sin herlighet for folket i tegn og tale.

Andre hoveddel, kapittel 13 – 20

- a. Jesus åpenbarer sin herlighet for disiplene, kapittel 13 – 17
- b. Jesus åpenbarer sin herlighet i død og oppstandelse, kapittel 18 – 20

Epilog/sluttord, kapittel 21

Utvalgte tekster

Johannes 1, 1 – 18. Prologen. Ordet ble menneske.

Vi står her overfor det kanskje mest innholdsmettede avsnitt i hele NT. Det må derfor bare bli noen få og spredte tanker som her kan trekkes fram. Dette er en tekst vi stadig kan vende tilbake til og hente fram ny kunnskap og trosstyrke. Innholdet dreier seg om hvem Jesus er og hvorfor han er kommet til verden.

Vi kan dele opp prologen i 4 avsnitt:

- Vers 1 – 5: Skaperordet og frelserordet
- Vers 6 – 8: Johannes sitt vitnesbyrd
- Vers 9 – 13: Ordets komme til verden
- Vers 14 – 18: Ordet ble menneske – og vi så hans herlighet

Vers 1 – 5 Skaperordet og frelserordet.

”I begynnelsen..”. Slik starter Johannes evangeliet. Mens synoptikerne begynner med Jesu første offentlige opptreden, (Markus) Jesu fødsel (Lukas) og Jesu ættetavle (Matteus), tar prologen i Johannes oss med tilbake til begynnelsen. Like til verdens skapelse, ja til og med før skapelsen! Når Johannes begynner på denne måten, vil han si at det han nå skal fortelle, representerer en ny begynnelse som står i et helt bestemt forhold til den første begynnelse.

Det Gud begynte da han skapte alle ting, videreføres og slutføres gjennom det Johannes nå skal fortelle. Men skal vi forstå denne sammenhengen, må en ta med at mellom skapelsen og det som nå skal fortelles, har det skjedd et fall i synd som førte det skapte bort fra sin mening.

Derfor en ny begynnelse. Det som ble bundet av synden, må *forløses* for at skapelsens hensikt skulle realiseres. Det Johannes skriver om kan altså samles i begrepet *forløsning*. Dermed er de to stikkordene som samler hele det bibelske budskap gitt: Skapelse og forløsning.

Innholdet i - og sammenhengen mellom disse to ordene kan uttrykkes gjennom en person: Jesus Kristus. Det er han det har handlet om hele tiden. Fra evighet til evighet. Han var før alle ting, alt er blitt til ved Ham. (Skapelse) Han er det som trer inn i vår verden og historie for å frelse oss fra synden og det onde. (Forløsning)

I 1. Mosebok får vi høre om hvordan Gud skapte. Han uttalte et skapende ord, og så stod det der. "Bli lys. – Og det ble lys." Av Johannes får vi høre at dette skaperordet er en person som er adskilt fra Gud, han var hos Gud, og likevel er Gud!

Når den opplyste greske verden hørte om Ordet, på gresk "Logos", tenkte grekerne på følgende: (fra det overflatiske til dype)

-ord som uttales og kan høres	(vanlige ord)
-den tanken ordet er bærer av	(innholdet i ordene)
-fornuften som står bak både tanken og ordet	(det "opplyste" mennesket)
-en verdensfornuft	(en høyere tanke bak alt)

Logos styrer hele kosmos. Det er en fornuftig, harmonisk sammenheng mellom naturen, historiens gang og den moralske lov hos menneskene. Logos skulle erkjennes i det "indre menneske", ikke høres utenfra. På en måte var logos guddommen som gjennomsyret all natur.

Logos var derfor for mange et rent religiøst begrep som kom nær opp til Guds – begrepet.

Når Johannes skriver om Jesus som Logos og knytter det til skapelsesfortellingen i 1. Mosebok, stiller han seg fjernt fra den greske logos – tenkningen. "Alt er blitt til ved ham.."

(1,3)

Hos Johannes er logos skaperordet som kommer fra Guds munn, kraftfullt og virksomt. Slik er det i hele GT. For jødene var Guds ord i GT den høyeste visdom. I Ordspråkene 8 kan vi lese om visdommen som en personlig størrelse, som kaller på menneskene og som var til før skapelsen. Denne tankegangen kunne Johannes knytte til når han skriver om "Logos".

I prologen gir altså forfatteren uttrykk for den bibelske skapertanke og åpenbaringstanke. Verden er ikke evig, slik mange grekere tenkte. Den har en begynnelse og en slutt. Verden er skapt av Gud. Men synden har satt et skille mellom menneskene og Gud. Han må derfor gripe inn i verden med sitt ord. Og det er dette Johannes prøver å få verden til å forstå. Jesus er Logos. Guds visdom!

I Jesus finner vi "verdensfornuften". I Jesus er det en mening med det hele. Bruddet med Gud, er reparert – ikke fordi vår fornuft blir ett med verdensfornuften, men fordi Gud igjen taler til oss ved sin Sønn.

Jesus er mer enn Ordet, skriver Johannes. Han er livet og lyset for menneskene. "Liv" og "lys" er hovedord i dette evangeliet. De gir uttrykk for den frelse som Jesus bringer, og som står i motsetning til død og mørke.

Jesus som verdens lys

Slik Gud talte i begynnelsen, "bli lys.." taler nå Johannes evangeliet om at dette skaper- og frelsesordet er igjen blant oss og skaper det det nevner. Ja – ordet *er* verdens lys og *gir* lys til de som tror og tar imot!

Lyset står i dette avsnittet som motsetning til mørket, og mørket finner vi i denne verden. Dermed blir lyset et frelsesbegrep, for Jesus kommer med lys til en mørk verden. Dette lyset kommer til oss utenfra, det kan ikke tennes i verden. Mennesket blir enten i mørket, eller vi tar imot lyset.

Videre opplyser lyset, det gir den rette kunnskap. Ikke som hos grekerne, der det handlet om intellektuell eller teoretisk kunnskap. Heller ikke som hos jødene som så på *loven* som kilde til den rette kunnskap. Den gav mennesket opplysning om hva som er Guds vilje. Jesus alene får denne funksjonen hos Johannes. Den høyeste visdom og kunnskap er å kjenne Kristus og tro på ham!

Lyset gir orientering og hjelp. Det gir oss hjelp til å se hvor vi skal gå, så vi ikke snubler og går oss vill. Jesus gir menneskene "livets lys". (8,12) Livet tenkes ofte på som en vandring langs en vei, og da hjelper lyset oss så vi ikke havner i grøftkantene eller på villstrå.

Videre kan lyset ha en etisk billedklang. Lyset avslører det som ikke er Guds vilje. Forbryteren opererer i mørket. Det onde og det syndige trives ikke i lyset.

(1. Johannes 1, 5-7)

Jesus som verdens liv

Begrepet liv har sin bakgrunn i GT. Her understrekes det at Gud er den levende gud i motsetning til avgudene eller de døde menneskeskaptede guder. (Salme 42,3; Esekiel 33,11) Herren er også kilden til alt liv. (Salme 36,10) Jesus framstilles av Johannes som livets herre i sitt skrift. Johannes evangelium er en studie verdt når det gjelder *Jahvistisk analogi*. (Jesus gis de samme egenskaper og kjennetegn som kun Jahve har i GT. Se ekskurs side 22)

Jesus både eier livet og har liv i seg selv! I dette ligger det et svært utfordrende og nærgående vitnesbyrd til leserne. Vi kan akseptere og tro at det er Herren vi egentlig tilhører, eller vi kan vende oss bort eller inn i oss selv, og dermed forbli i døden.

Ordet liv forekommer hele 35 ganger hos Johannes. 17 ganger i forbindelse med evig liv. Begrepet går altså hos Johannes ut over det jordiske liv. Jesus bringer med seg nytt liv til verden, dermed blir også dette ordet et frelsesbegrep i dette skriftet. Virkelig liv har en bare i fellesskap med Gud. Utenfor dette fellesskapet hersker egentlig døden. Evig liv betyr da det liv som hører til i den nye tidsalder, frelsens tid. Det er ikke bundet av døden, men er bestemt av forholdet til Jesus Kristus!

Tid og evighet møtes i Jesus. Den gamle tidsalder avløses av en ny og bedre. Ved ham bryter evigheten inn i tiden. (5,25)

Den evige frelse og den endelige dom er i prinsippet nærværende nå! (3, 18-19)

Tid og evighet flyter av denne grunn ikke sammen, det er fortsatt tale om en oppstandelse på den ytterste dag. (6,39) Det skal komme en tid da den nærværende dom og frelse skal bli synlig, og den endelige grense skal bli satt. (5,28-29) Da er håpet for den gamle tidsalder ute, og de frelste skal gripe det evige liv som nå fastholdes i tro.

Vers 6 – 8 Johannes sitt vitnesbyrd

Lysets komme ble forberedt av den mannen som på en måte står midt mellom GT og NT, nemlig døperen Johannes. Hans vitnesbyrd kan vi lese mer om i 1, 19 – 37 og 3, 22 – 36.

Døperen kan stå som et forbilde på vitnetjenesten, ikke bare for apostelen, men også for oss. Vitnetjenesten skal nemlig føres videre av oss som leser vitnesbyrdet, også i dag!

Vers 9 – 13 Ordets komme til verden

Verdens innstilling til Ordet er negativ, verden kjente ham ikke og tok ikke i mot ham. Men Ordets innstilling til verden er positiv, han kom til verden som han skapte. Verden er hans egen, den er blitt til ved ham. Ordet vil bringe liv og lys til en verden, der mørke og død hersker. En ny mulighet til fellesskap med Gud er gitt, og det er noen som åpner seg for Ordet og finner tilbake til sin Skaper. Det er tre ting som særmerker denne gruppen:

- De tar i mot Ordet
- De tror på hans navn
- De er født av Gud

Disse tre uttrykkene peker alle på det som er forfatterens siktemål med skriftet: At mennesker må reddes ut av sin fortapte og gudløse tilværelse.

Vers 14 – 18 Ordet ble menneske, og vi så hans herlighet

Vi har nevnt at Ordet, Logos, betyr noe helt annet i den jødiske enn i den greske tankeverden, hvor Logos betegner den fornuftige sammenheng i kosmos og i menneskets "indre". Johannes bruker altså et begrep som er alment kjent i antikken for å gjøre vitnesbyrdet tilgjengelig for flest mulig.

Men den setningen han nå skriver i vers 14, har nok vært selve hovedproblemet for de samme grekere. Samtidig er dette prologens høydepunkt og kristentroens grunnvoll. Hittil i denne teksten har leseren kunnet sitte å undre seg over hvordan Ordet skal komme. Kanskje som et englevesen som stiger ned fra himmelen? Kanskje som små frø av stor kunnskap og åndelig innsikt fra Logos, "verdensfornuften"? Nei, sier Johannes. Ordet ble *menneske*. Menneske med kropp, tanker, følelser og vilje. Altså som en av oss! Ordet levde midt i vår historie. Han ble født på en bestemt dag og døde på en bestemt dag. Tiden mens han levde kunne han sees, høres og tas på. (1 Joh. 1, 1 – 4)

Gud er ikke lenger den fjerne som en strekker seg etter uten helt og vite om han kan nås. Herren er nær, og innbyr oss til å ta i mot hans gaver.

Inkarnasjonen kalles det i teologien. Det er selve grunnlaget for kirkens frimodige frelsesvisshet. Den enbårne Sønn har vist oss hvem Gud er og hva han vil oss. Den som spør etter Gud, vises ikke av Johannes til greske Logos – spekulasjoner om den fornuftige sammenheng i kosmos. Heller ikke til filosofi eller følelser, men til Ordet. Til Gud som har blitt menneske. Også i dag lærer vi Gud å kjenne gjennom Ordet, den overlevering vi har i NT.

Mennesket Jesus hadde ikke mye ved seg som minnet om Guds makt og herlighet. Fra krybbe til kors ble livet hans levd i fornedrelse og lidelse. ”Verden kjente ham ikke..” Men desto viktigere blir det for Johannes å vitne, ikke om fornedrelsen som alle kunne se, men om den herlighet han hadde sett ved troens ”nye” øyne.

”Herligheten” betyr i GT den lysglans som omgav Gud og som ble synlig når en kom i Guds nærhet. I 2. Mosebok 33, 18 – 23 kan vi lese om Moses, at heller ikke han fikk fullt ut se Guds herlighet når han ba om det. Johannes har hatt denne teksten i bakhodet da han skrev vers 14 –17. Den *nåde og sannhet* som Moses ikke fullt ut fikk se, den har nå Jesus kommet oss nær med! Moses brakte loven, og var dermed et vitne om han som skulle komme. (5,39 og 5, 45 – 47) Men først da Jesus kom med nåden og sannheten, fikk vi adgang til Far i himmelen og fikk se den herlighet han gav sin sønn. Moses føres også fram som vitne.

Sammen med Moses står døperen Johannes som en representant for GT og frelseshistorien som var knyttet til Israel. De avlegger begge et vitnesbyrd om han som skulle komme etter dem, men som likevel var før dem for han var med i selve skapelsen. Jesus kommer altså som stifter av en ny pakt, som også skal gjelde ”folkeslagene”. I den nye pakt skal Guds herlighet bli sett i det skaperord og frelserord som er blitt menneske. Men denne herlighet er skjult i Jesu skikkelse, i fornedrelse og kors. Jesu herlighet var altså ikke uten videre synlig. Derfor ble folk forarget og sinte. Folket delte seg i to, i tro eller vantro.

I prologen har Johannes satt Jesu liv og gjerning inn i et fantastisk perspektiv. Vi ser begynnelsen til hans virke i skapelsen, og vi hører det forberedende vitnesbyrd om ham i GT fram til Døperen. Vi leser om verden som forkaster sin egen skaper, og om dem som tar i mot ham og får se hans herlighet. Både det skapte kosmos, verdenshistorien og frelseshistorien finner sitt sentrum i dette ene: Ordet ble menneske og tok bolig blant oss. Nåde over nåde!

Johannes 2, 1 –12   Vinunderet i Kana

I kapittel 1 er Jesus for det meste ”passiv”. Det er andres vitnesbyrd om ham som står i forgrunnen. I kapittel 2 blir Jesus den aktive hovedperson. Nå er det hans egne gjerninger som skal vitne om ham. (5, 36) Jesus er sendt for både i gjerning og ord å vitne om sannheten.

(18, 37) Aller først får vi lese om et under. Derfor skal vi nå se litt på hva Johannes forteller om undernes betydning.

Johannes skriver ikke om så mange under og tegn som synoptikerne. Han lar oss få vite at han ikke har tatt med alle beretningene. Johannes har altså gjort et utvalg. Men desto tydeligere understreker han underets *hensikt*. At folk skal tro evangeliet.

Johannes bruker sjelden uttrykket ”under”. Han kaller det i stedet ”tegn”. Et tegn er noe som skal peke på noe utenfor selve mirakelet. Tegnet kan ikke bevise, men bevitne en sannhet. Det sannsynliggjorde det Jesus sa. I stoisk filosofi, en filosofisk retning som dominerte på Jesu tid, talte man om tegn som et synlig uttrykk for noe usynlig. Tegnet ble altså et jordisk vitnesbyrd om den guddommelige virkelighet. Når Johannes kaller Jesu undere for tegn, så gjør han det med tanke på den greske sammenhengen han skriver inn i .

Men ordet ”tegn” har også røtter i jødedommen. Profetene gjorde billedlige handlinger som tegn på hva som skulle skje med Israel. Disse tegnene var ikke bare ”drama” eller illustrasjoner, men de foregriper og er en del av Guds handling med folket.

På Jesu tid bruktes ordet ”tegn” spesielt om det som skulle skje like før verdens ende. Endetidstegnene stod også sentralt i disiplenes bevissthet. ((Matteus 24, 3) Vi legger altså merke til at hos synoptikerne brukes begrepet ”tegn” når noe særlig peker fram mot løftenes oppfyllelse og ”de siste ting”.

Hos Johannes er alle under ”tegn”. Oppfyllelsen tid er kommet. ”Guds rike er kommet nær”, er sammenfatningen av de tre første evangeliene. Jesu under foregriper og bringer Guds rike. Det er dette Johannes veldig tydelig uttrykker, selv om han bruker andre begreper.

Vinunderet og brødunderet (kap 6) er ”tegn” på at Guds rike er her: Det store festmåltidet er begynt! Oppvekkelsen av Lasarus (kap 11) er ”tegn” på at oppstandelsens tid er kommet.

I Jesu under foregipes altså fullendelsen. Det siste tid er her og nå! Dommen har allerede begynt, det er NÅ det gjelder å velge rett, frelse eller fortapelse. Tegnet er gitt! Uten denne bakgrunnen hadde fortellinga om bryllupet i Kana blitt temmelig uvesentlig. Å hjelpe vertskapet i et bryllup ut av en pinlig klemme, burde ikke være en oppgave for han som er kommet for å frelse verden. Men vinunderet forkynner altså langt mer enn et festlig ”triks” på et ”party”.

Vi kan dele teksten inn i to hoveddeler med etterfølgende kommentar:

Vers 1 – 5:	Bryllupssituasjonen og Jesu samtale med sin mor
Vers 6 – 10:	Underet skjer og konstateres
Vers 11:	Evangelistens kommentar

Vers 1 – 5 Bryllupssituasjonen og Jesu samtale med sin mor

Begivenheten tidfestes til ”den tredje dagen”. Kanskje er det tre dager etter samtalen med Natanael, da Jesus lovet ham at han skulle se enda større ting. Men hvorfor tidfestes dette så nøyaktig. Mens de fleste andre begivenheter tidfestes helt ubestemt? Den kristne leser aner svaret. ”Den tredje dag” er dagen for Jesu oppstandelse. Dagen for den helt avgjørende åpenbaring av Jesu herlighet.

Underet skjer i et bryllup. Bryllupet var for jødene livets største gledesfest. Derfor blir det også gjerne brukt som bilde på den fullkomne glede i Guds rike. (Matteus 22, 1ff; Åpenb. 19, 7-9) Jesu tegnhandling på denne festen må tolkes ut fra denne bryllupssymbolikken i bibelen.

Jesus deltar i menneskenes glede, og lar den ved sitt under bli et tegn på den himmelske glede som han bringer til verden.

Det oppstår altså en svært så pinlig situasjon på denne festen, vinbeholdningen tar slutt. Jesu avvisende svar idet hans mor gjør han oppmerksom på det, kan virke merkelig. Maria har ikke noe mer krav på Jesus enn andre mennesker. Det ser ut som hun forstår det. Men Jesu svar inneholder et underlig uttrykk: ”Min time er ennå ikke kommet.” Når er Jesu time?

I sammenhengen ser det ut som om det er tiden for underet han vil vente litt med. Men når Jesus ellers i Johannes evangeliet taler om sin ”time”, går det på hans død og oppstandelse. (7,30; 13,1; 17,1) Det er framfor alt i korset og opphøyelsen at Jesu herlighet åpenbares. Den siste påske er Jesu ”time”.

Jesu liv sees i Johannes evangeliet i oppstandelsens lys. Tegnene peker fram mot korsets og oppstandelsens under.

Vers 6 – 10 Underet skjer og konstateres av kjøkemesteren

Selve underet fortelles forholdsvis enkelt. Det ligger en symbolsk mening at forvandlingen skjer i de jødiske renseseskarene. Nå skal de jødiske forskrifter og sermonier avløses av oppfyllelsens gledesfest i den kristne kirke. Vannet symboliserer altså den gamle pakt. Det er 6 av dem, ikke 7 som er fullkommenhetens tall i GT. Det ufullkomne og foreløpige blir nå avløst av det Jesus kommer med, det nye og fullkomne! Det står i vår tekst at hvert av disse karene innholdt 2 – 3 anker. Det vil si at det var ved våre mål plass til 110 – 120 liter vin i disse karene. Var alle 6 fulle ble det ca. 700 liter vin! Med så mye vin ble det mer enn nok, ”nåde over nåde”. Det er ingen som kan tømme den Guds nåde Jesus bringer til verden!

Vinen er også et bilde på Jesu nærvær i menigheten inntil han kommer igjen. Dermed er Jesu herlighet åpenbart midt i blant oss, i nattverden – som er den nye pakt i hans blod, og det er mer enn nok til alle.

Vinen, overfloden, festmåltidet og gleden er alt sammen kjente bilder på endetidens gledesfest i Guds rike. (Jes 25,6) Vinunderet er en demonstrasjon av det som skjer der Jesus får slippe til: Alt blir nytt! (2.Kor 5,17)

Vers 11 Evangelistens kommentar

Det som tegner bevitner, er Jesu herlighet. Dermed blir underet en understrekning av 1, 14 – 17. Hans herlighet vises i vår verden og overgår den gamle pakt. Og det som tegnet bevirker, er tro. Ved tegnet skjønner disiplene hvem Jesus er. Jesus undere er altså viktige som vitnesbyrd om hvem Jesus er som person.

Vers 12 er kun enkel setning om stedforflytning og om hvem Jesus reiser sammen med.

Johannes 3, 1 – 21 Jesus og Nikodemus

Dette avsnittet begynner som en samtale mellom Jesus og en jødisk rådsherre. Midt i samtale blir liksom samtalepartneren borte, og det fortsetter som en enetale. I monologen forklares hvordan den gjenfødelse som de samtalte om, er blitt gjort mulig av Gud.

Vi skal her legge mest vekt på den første delen av avsnittet.

La oss prøve oss på følgende inndeling:

Vers 1 – 8:	Samtale om gjenfødelse
Vers 9 – 15:	Jesu komme har gjort gjenfødelse mulig
Vers 16 – 21:	Motiv og mål for Jesu sendelse

Vers 1 – 8 Samtalen om gjenfødselen

I slutten av kapittel 2 får vi høre om flere som fatter interesse for Jesus på grunn av de mange tegn han gjorde. Likevel har de liten forståelse for hvem Jesus virkelig er. Sensasjonslystne er vi alle, av naturen. For å kunne forstå virkeligheten bak Jesu undere, trenger vi Ånden.

I kapittel 3 presenteres vi for en som hadde sett og hørt om Jesu undere og som gjerne ville lære mer.

Nikodemus var fariseer. Ofte tenker vi på hyklere når vi hører om fariseere. Men på Jesu tid var dette en aktet og respektert tittel. Fariseerne var et ”jødisk parti” som la stor vekt på etterlevelse av Moseloven og vern av denne. I en tid der Palestina var

okkupert fysisk av romerne, og kulturelt av hellenismen – var det viktig for jødene å ”samle seg” så ikke deres historie og identitet ble utvisket. Dette var fariseerne opptatt med. Hovedoppgaven deres var å bevare og vekke Israels rene og sanne gudstro. Vi kunne godt si at fariseerne var den tids ”vekkelsespredikanter”. De utgjorde den religiøse elite innen jødefolket.

Nikodemus var også rådsherre. Det vil si at han var medlem av det råd som var jødefolkets høyeste religiøse og politiske ledelse.

Videre leser vi at han var lærer. Han underviste sannsynligvis jødene i skriftene.

Nikodemus er altså en danned, skriftkyndig og dypt religiøs leder som får møte Jesus. Dette har nok ikke gått helt upåaktet hen, for Nikodemus må ha vært en kjent person rundt om i synagogene i Romerriket.

Han kom om natta. Skriftlærde hadde ofte de viktigste samtalene om natta, eller i tiden etter det ble mørkt. Dagens larm hadde lagt seg, og mørket kom med roligere timer. En ble rett og slett ikke så forstyrret om kvelden og natta. Likevel er det mye som tyder på at Nikodemus kommer sent, rett og slett for å unngå oppmerksomhet. Han var en kjent skikkelse, og det var nok ikke lett for den som hadde en posisjon i folket å gå til samtale hos Jesus.

Det virker som Nikodemus har en viss ærefrykt når han tiltaler Jesus. Han vet at Jesus er en lærer det står respekt av. Han tror Jesus er sendt av Gud med en spesiell autoritet. Nikodemus er kanskje en av de som lengtet sterkt etter at Gud igjen skulle gripe inn i historien å berge Israel. Uansett ville han nå ha en stund sammen med Jesus for å lytte til ham.

Det kan virke rart for oss at Jesus møter han med en avvisende holdning. Men slik er det ofte i evangeliene, Jesus svarer ikke konkret på spørsmålene. Her går Jesus til kjernen med en gang.

Det er bare en vei til å få se Guds rike, det er gjenfødelsen.

Begrepet ”Guds rike” brukes ofte i de synoptiske evangelier, og det sammenfatter hele innholdet i Jesu forkynnelse. Det var et kjent begrep for jødene. For dem var Guds rike den tid da Gud skulle gripe inn i historien og gjøre sin allmakt kjent ved å knuse Israels fiender og bringe sitt utvalgte folk til makten. Guds rike var selve målet for frelseshistorien og avslutningen på den kampen folket ennå levde i. Også Jesus taler om Guds rike som noe som skal opprettes ved tidens ende. (Matteus 25,34) Likevel legger han vekt på at Riket allerede er kommet, med hans person. (Matteus 12,28) Vi tar i mot Guds rike ved å ta i mot Jesus, men vi får først del i det *helt og fullt* ved tidens ende.

Begrepet Guds rike sammenfatter alle de frelsesgaver Gud vil gi oss.

I Johannes evangeliet brukes dette begrepet bare i disse to versene. (vers3 og 5)

I stedet bruker Johannes ordene ”liv” eller ”evig liv”. Dette forstår vi når vi tenker på at ”Guds rike” nærmest måtte være et uforståelig uttrykk for de leserne som ikke var kjent med jødedommen. For hedningene var ”evig liv” det mål som de lengter etter og som de fikk høre Jesus kom med. Men når Jesus nå snakker med en jøde, er det naturlig at han taler om ”Guds rike”.

Det er kun én vei som fører dit, sier Jesus. Og det er å ”bli født på ny”, eller ”bli født av vann og Ånd”. Troens begynnelse er gjenfødelsen. Gjenfødelse måtte være et fremmed begrep for en jøde. Det var nok mer brukt i hedenske religioner, spesielt i mysterie religioner. Men innholdet er ikke lånt fra en fremmed tro. Jesus sa flere ganger at det måtte en radikal fornyelse til for å komme inn i Guds rike. En måtte bli som barn, sa han. (Matteus 18,3)

Enda sterkere uttrykker Paulus seg i sine brev. Jeg må dø, for at Kristus kan skape noe nytt i meg. (2 Kor 5,17)

Å fødes på ny betyr å ta i mot det nye liv som Gud vil gi oss. Det er en gave. Ingen kan bestemme seg for å bli født! Vår frelse blir da Guds verk alene og ingenting vi kan rose oss av. Men det er også en oppgave. Det nye livet har vi fått for å leve, for Kristus og sammen med Kristus!

Hvordan skjer gjenfødselen? Slik spør Nikodemus. Jesus svarer: ”Ved vann og Ånd.” Dette svaret viser til GT, hvor profeten har lovet en Guds fornyelse av sitt folk, ved vann og Ånd. (Esekiel 36, 25 – 27) Døperens vitnesbyrd ligger enda nærmere. (1,26 og 33) Døperens dåp var ikke den fulle oppfyllelse av løftene, han døpte bare med vann til omvendelse. En fødsel ved vann og Ånd peker altså ikke på Johannes dåpen, men til den tid da Ånden ble utgytt etter Jesu oppstandelse. Jesus taler altså her om den kristne dåp. Det spesielle med denne dåpen framfor andre, var nettopp at den gav DHÅ. Paulus bekrefter dette når han kaller dåpen ”gjenfødselsens bad”. (Titus 3,5)

Gjenfødselen i den kristne dåp er veien inn til Guds rike. Det er Jesu klare svar til Nikodemus. Det er om å gjøre for Jesus å understreke det *nye* i det som her skjer. Åndens liv står i skarp motsetning til menneskenaturen, eller det som her blir oversatt til *kjøtt*. Slik som mennesket er i seg selv, er det ubehjelpelig forlapt. Gud må gripe inn å føde oss på ny!

Det greske ordet for Ånd betyr egentlig *luft i bevegelse*. Det kan oversettes med *vind*, og det er nettopp denne betydningen som skinner igjennom her i vers 8. Her skal det sikkert legges vekt på at Ånden er ikke noe vi mennesker kan beregne og bestemme over som vi vil.

Dette svaret til Jesus var helt sikkert overraskende for Nikodemus. Hans egne beregninger om frelsetiden stemte ikke, Ånden kom fra en kant han ikke hadde regnet med. Kanskje ble han til og med gjenfødt..? (7,50; 19,39)

Vers 9 – 15 Jesu sendelse har gjort gjenfødselse mulig

Nikodemus undrer seg og Jesus bebreider ”læreren” at han ikke kjenner til dette. Han burde jo det ut fra GT. (Joel 3; Esekiel 36 og 37)

I fortsettelsen av samtalen som nå blir enetale, legger vi merke til en endring i stilen. I vers 11 taler ikke Jesus i jeg form, men i vi form. Her ser vi tydelig at Johannes sammenfatter Jesu vitnesbyrd med sitt eget i disse ordene. Da skjønner vi også at tiltalen til Nikodemus plutselig kommer i flertall: ”Dere tar ikke i mot vårt vitnesbyrd.” Nikodemus står her som representant for den jødiske synagoge forfatteren kjenner i sin samtid. (90 – tallet)

Samtidig representerer Jesu ord kirkens forkynnelse overfor jøder. Et annet tegn på at dette er den riktige oppfatningen er vers 13. Jesu oppstigning til himmelen synes allerede å ha skjedd. Jesu ord i denne teksten er altså ikke bare vendt mot Nikodemus, men sammen med de troende taler han til dem som senere skulle søke Jesus for å finne veien til tro.

Det er ikke lett å vite hva som menes med de jordiske og de himmelske ting. Kanskje er de jordiske ting det som Jesus har åpenbart for oss her i ord og sakrament, mens de himmelske er alt vi skal få se og erkjenne i fullendelsen etter dette liv..?

Det betones sterkt at JESUS, Menneskesønnen, er den eneste som har kommet ned fra himmelen. Derfor er det kun han som kan vise veien til Gud. Som et forbilde på troen og på Jesu stilling nevnes en episode fra GT. (4 Mosebok 21) Sammenligningen med

israelittene i ørkenen, som ble bitt av giftige slanger, er et anskuelig bilde på hvor farlig vantroen er, og hvor enkelt det er å tro. Å tro er å vende blikket mot ham på korset. Det er Jesu opphøyelse, på korset og i oppstandelsen, som har gjort det mulig for oss å bli gjenfødt ved tro og dåp. Ved ham blir vi ”friske”, og ved ham får vi del i det nye livet.

Vers 16 – 21 Motiv og mål for Jesu sendelse

Motivet for Jesu sendelse til verden er Guds kjærlighet. ”For så høyt har Gud elsket verden..” Troens begynnelse er altså noe som har skjedd utenfor oss. Objektivt sett er det at Gud gav sin Sønn for oss. Subjektivt sett er det at vi tar i mot Jesu frelse i tro og dåp.

Målet for Jesu sendelse er at verden skal tro og bli frelst. Objektivt er frelsesverket ferdig og åpent for alle mennesker. Likevel ser vi at det setter skille mellom mennesker. Noen tar i mot, andre avviser evangeliet.

Guds mål og vilje er altså at alle skal bli frelst. Derfor er ikke Jesu oppgave å dømme verden. Men de som avviser han i vantro, fullbyrder dommen over seg selv. På denne måten kan Jesus på et annet sted si at det var nettopp til dom han var kommet. (5,22)

De siste versene i denne teksten er et veldig typisk Johannes avsnitt. Og kjennetegnene går på den klare dualismen (sterke motsetninger, enten- eller tenkning) og den nærværende eskatologi. Gud og det gode, står i motsetning til verden og det onde, evig liv til fortapelse, lys til mørke, frelse til dom. Frelst eller dømt, er vi allerede nå!

Johannes 11, 1 – 57 Oppstandelsen og livet

Vi har nå kommet til den siste fortellingen i Johannes evangeliets første hoveddel. Det handler fortsatt om Jesus som åpenbarer sin herlighet. Det er kanskje ikke tilfeldig at denne fortellingen er plassert sist i denne bolken, siden det handler om oppvekkelse fra de døde. Dermed blir historien om oppvekkelsen av Lasarus også en god innledning til det som videre skal skje i Jerusalem, nemlig om Jesus som beseirer døden og eier livet!

Ble Lasarus virkelig oppvakt fra de døde? Er denne fortellinga historisk sann? For det første er det jo uhørt at i seg selv at døde står opp, spesielt når en tenker på at liket stinket etter å ha ligget fire dager i graven. For det andre reiser denne fortellingen spesielle problemer, fordi den kun er tatt med i Johannes evangeliet. Det er underlig at ikke synoptikerne nevner dette mirakelet med ett ord.

Det har vært gjort mange forsøk på å løse disse problemene. Noen fortolkere mener historien er oppdiktet av Johannes for å få en god og spennende innledning til Jesu død, eller at fortellingen har oppstått i menigheter på bakgrunn av Lukas’ lignelse om den rike mannen og Lasarus. (Lukas 16, 19 – 31) Andre har ment at oppvekkelsen virkelig skjedde, men at det vakte mindre oppmerksomhet enn Johannes forutsetter, og at den lenge bare var kjent i Jesu nærmeste krets.

Det er ingen grunn til å betvile historisiteten i fortellingen. Spesielt ikke hvis en ellers regner med at Jesus virkelig gjorde under. Johannes står ikke tilbake for synoptikerne når det gjelder historisk pålitelighet. Men hvorfor finner vi ikke da denne historien hos synoptikerne?

Det er vanskelig å gi et eksakt og fyldestgjørende svar på dette. Vi kjenner ikke til hvordan forholdet mellom evangeliene er i tilblivelsesprosessen, og dermed heller ikke til hvorfor noen fortellinger er tatt med og andre ikke. Det vi kan regne med, er at Johannes for det første ser ut til å se det som sin oppgave å supplere synoptikerne, og for det andre at han har tatt med det som passer i hans siktemål med skriftet. Han vil føre fram vitner som peker på at Jesus er Messias, Guds Sønn. Av alt det som skjedde under Jesu jordeliv, har synoptikerne valgt å ta med andre historier der Jesus vekker andre opp. (Matteus 11,5 og 9,18ff; Lukas 7,11 – 23)
 Det var tydeligvis nok å fortelle om! (21,25)

Johannes ser den dype sammenhengen mellom Jesu gjerning med Lasarus og Jesu gjerning for oss på korset og i oppstandelsen. Jesus har seiret over døden og gir mennesker del i sin seier. Oppvekkelsen av Lasarus blir årsaken til at Jesus domfelles og dermed kan fullføre sitt frelsesverk. (vers 53) Lasarus er et ”tegn” på hva som skal skje med Jesus og hva Jesus vil gjøre med hver den som tror.

Inndeling av teksten:

1.	Østenfor Jordan	Vers 1 - 16
	Vers 1 – 5:	Situasjon, Lasarus er syk
	Vers 6 – 16:	Samtale med disiplene om Jesu død og Lasarus’ død
2.	I Betania	Vers 17 - 44
	Vers 17 – 27:	Samtale med Marta. Jesus som oppstandelsen og livet
	Vers 28 – 37:	Møtet med Maria. Folkets reaksjon
	Vers 38 – 42:	Forberedelse til underet. Jesu bønn
	Vers 43 – 44:	Underet skjer
3.	Reaksjonen i det høye råd	Vers 45 – 57
	Vers 45 – 53:	Rådsmøtet og øversteprestens ”profeti”
	Vers 54 – 57:	Jesus trekker seg tilbake

Vers 1 – 5 Situasjonen, Lasarus er syk

Lasarus er ikke omtalt tidligere i evangeliene, men hans søstre Marta og Maria nevnes både hos Lukas og Markus. (Lukas 10, 38 – 42; Markus 14, 3 – 9)

Navnet Lasarus betyr *Gud hjelper*, og var et alminnelig navn på Jesu tid.

Betanis lå ca. 3 kilometer fra Jerusalem, på veien til Jeriko. Betania betyr *lidelsens hus*.

Det er trolig at Jesus har vært på besøk hos denne familien flere ganger. Et slikt nært fellesskap antydes når søstrenes beskjed lyder: ”Herre, han som du er så glad i, er syk.” Det var ikke engang nødvendig å nevne hans navn. Denne måten å henvende seg til Jesus på, og hans svar, har klare paralleller til bryllupet i Kana. Når timen kommer, skal han åpenbare sin herlighet.

Vers 6 – 16 Samtale med disiplene

Det at Jesus venter to dager før han drar til Judea, kan være et uttrykk for at han følger sin egen timeplan. Åpenbaringen av hans herlighet og tidspunktene for det, er ikke overlatt til tilfeldigheter. Det ser ut til at Jesus nå visste at hans venn var død. Det må bety at Lasarus døde ganske umiddelbart etter at Jesus fikk beskjed om at han var syk. Disiplene undrer seg over at Jesus nå vil tilbake til Judea, området rundt Jerusalem. Jødene har jo nettopp prøvd og steine han. (10,31) Jesus reagerer på disiplene med å si at dagen har 12 timer, og at en må vandre mens det er lyst. Guds gjerninger skal

åpenbares, og Jesus må benytte den tiden han har fått til rådighet. Veien til Judea denne gang, er egentlig starten på hans "dødsreise". Lasarus skal få liv, men han selv skal lide og dø.

Den "ytre" begrunnelse for å vende tilbake til Jerusalem området er Lasarus. Vennen deres hadde sovnet inn. Dette er et uttrykk som er vel kjent fra senere kristen tid, men ukjent for jødene. Disiplene reagerer også tydelig på at hvis det kun er tale om søvn, kan det vel ikke være nødvendig å vende tilbake til Judea. Søvn er jo bare et positivt tegn på at han blir frisk igjen. Denne ordvekslingen viser at disiplene har ikke skjønt hva Jesus mener. De kjenner ikke til oppstandelsen ennå. Der Jesus er nær, er dødens makt brutt. Der Jesus kommer, er døden bare en søvn. Dette uttrykker Jesus senere i samtalen med Marta, der Jesus omtaler seg selv som "oppstandelsen og livet". (vers 25 – 26)

Da disiplene ikke forstod dette, måtte Jesus si dem rett ut at Lasarus var død. Han sier videre at han er glad for at de ikke var der da det skjedde, for da hadde jo Jesus helbredet Lasarus før han døde. Da hadde disiplene gått glipp av oppstandelsens "tegn". Jesus ville for disiplenes skyld demonstrere sin makt over døden. På den måten skulle det skapes tro på at de skulle få leve om de så døde. (vers 25 – 26)

Vers 17 – 27 Samtalen med Marta

Hvorfor ventet Jesus i hele fire dager før han gjorde underet? En grunn kunne være en forestilling i jødedommen om at sjelen til en avdød holdt seg ved legemet tre dager etter dødsfallet. Ved å vente til det hadde gått fire dager, ville Jesus si at nå er alt håp ute, ut fra de forestillinger de hadde. Uansett, etter fire dager, kunne ingen trekke i tvil det som Jesus nå gjorde. Ut fra teksten ser vi at det var mange til stede i sørgetiden rundt den lille familien i Betania, så en god del fikk oppleve dette underet.

Forskjellen på de to søstrene, som vi kjenner fra Lukas 10, 38ff, ser ut til å stemme bra med Johannes teksten. Marta er den aktive som straks hiver seg rundt for å møte Jesus. Maria sitter hjemme. Marta møter Jesus med en sterk tillit til ham. "Hadde du vært her, var min bror ikke død." Hun visste at Jesus kunne helbrede. Kanskje det ligger en bebreidelse i dette, "hadde du bare kommet før.." Men at Jesus ga seg god tid, skulle vise seg å ikke spille noen rolle.

Når Jesus sier at Lasarus skal oppstå, oppfatter Marta dette som et uttrykk for den vanlige oppstandelsestroen, som på den tiden hadde slått igjennom. Fariseerne trodde på en allmen oppstandelse på den siste dag. Disse stod etter hvert mye sterkere enn saddukeerne, som avviste dette. (Markus 12, 18 – 27)

Dette blir utgangspunktet for Jesus til å komme med ett av sine "Jeg er.." – utsagn i Johannes – evangeliet: "Jeg er oppstandelsen og livet." Jesus sier at der han er, befinner oppstandelsen seg! Den er ikke knyttet til verken tiden eller evigheten, men til ham! Det samme med livet, den som tror på ham, har evig liv! (3, 36)

Den legemlige død er ikke lenger noen hindring for å eie evig liv, og Lasarus kan eie dette livet selv om han nå er død. Livet i troen på Jesus kan ikke begrenses, ikke engang av døden!

Dermed har Jesus sagt noe om bakgrunnen for det under han nå skal utføre. Marta ser ut til å forstå litt. Jesus spør henne nemlig om hun tror det han nå har sagt, og Marta svarer med å bekjenne at Jesus er Messias og Guds Sønn. *Hvem er Jesus? Marta gir oss svaret. Her er vi ved selve hovedpunktet i Jesu selvpresentasjon i dette evangeliet.*

Vers 28 – 37 Møtet med Maria

Marta forteller Maria at Jesus er på vei. Hun gjør det i stillhet, trolig fordi hun ikke ønsker noe oppstyr omkring hans komme. I sorgen er det viktig med de personlige og

fortrolige samtalene. Når Maria kommer til Jesus er han fremdeles på samme sted som da Marta møtte ham. Det ser ut som Jesus har slått seg ned utenfor byen for en stund. Nå blir det mer oppstyr og folk enn Maria regnet med, for alle tror hun skal ut til graven å sørge, og dermed følger de etter henne.

Maria kaster seg ned for Jesu føtter. Hun er en annen type enn Marta, men hun sier det samme. (vers 21 og 32)

Det står at Jesus ble *opprørt og rystet*. Jesus får her en sterk følelsesmessig reaksjon. Det ligger ganske mye i disse uttrykkene: sinne, strenghet, angst og sjokk. Jesus konfronteres med den makt som har slik makt over mennesket, nemlig døden. Han ser hva den fører med seg av sorg og elendighet. Jesus selv brast i gråt da han fikk se graven hvor Lasarus lå. Vi aner her en Guds nød for menneskene som det ikke er mulig for oss å utdype.

Vers 38 – 42 Forberedelse til underet

Jesus ble enda mer opprørt over folkets reaksjon. De skjønnte så lite. Det eneste håp de hadde til ham var at han kunne helbrede før døden inntraff. Ingen ser at denne mannen er før alle ting ble skapt, og at ”alt ble skapt ved ham”. Ingen ser at han er selve Ordet. Jesus går bort til graven, nå er tiden inne for å sprengre grenser. Det var jo derfor han var kommet til verden!

Jesus ber dem fjerne steinen, og dette får Maria til å reagere med å si at det lukter av ham. Maria rygger tilbake for det Jesus nå gjør. Jesus minner igjen om at den som tror får se Guds herlighet. Han ber og takker Faderen, som også blir en vitnesbyrd for de som står omkring om hvor nært og unikt fellesskapet er mellom Faderen og Sønnen.

Vers 43 – 44 Underet skjer

Jesus ropte: ”Lasarus kom ut!” Noen har sett en sammenheng mellom folkets rop i påska om at Jesus måtte korsfestes, og dette ropet. Folkets rop førte til at Jesus måtte dø, og Jesu rop førte til liv for Lasarus. Selv om dette er et godt oppbyggelig poeng, er det neppe tilsiktet hos evangelisten. Jesu høye rop var ikke nødvendig for at den døde skulle høre, men uttrykker den autoritet han har som Guds Sønn, og dermed som dødens overvinner.

Ved å tiltale Lasarus ved navn, understreker Jesus at dette gjelder en av mange som lå begravet i dette området. Ennå er ikke den dagen kommet at alle som er i gravene, skal høre hans røst. (5,28 – 29) Det som skjer med Lasarus er et tegn på hva som skal skje den siste dag på bakgrunn av Jesu egen oppstandelse og seier over døden.

Lasarus kommer ut med likklærne på. Sammenligner vi med Jesu oppstandelse, ser vi at når Jesus stod opp lå likklærne igjen i grava. (20, 6 – 7) Dette er trolig en indikasjon på at det ved Jesu oppstandelse dreier seg om noe annet. Han hadde ikke lenger bruk for likklærne, for han dør ikke mer. Lasarus derimot, ble vekket opp til et liv som igjen ville ende med døden. Lasarus’ oppstandelse var et ”tegn” på seieren over døden, Jesu oppstandelse var selve seieren.

Vers 45 – 53 Rådsmøtet og øversteprestens ”profeti”

De jødene som omtales her, er de som fulgte etter Maria til graven. De sørget sammen med familien. Noen av dem har kommet til tro etter det underet Jesus gjorde, men andre reagerer annerledes. De går til fariseerne og de skriftlærde. Det betyr ikke at de ikke trodde på underet Jesus gjorde, men det kan stå langt fra det å tro på Jesus! (2,23 – 24)

Rådet kom da sammen for å stille det viktige spørsmålet: ”Hva skal vi gjøre?”

De kunne ikke sitte stille å se på at denne mannens innflytelse på folket bare økte. For det første kunne de miste den åndelige styringen i folket. For det andre kunne de risikere at romerne grep inn på en måte som ble til en katastrofe for folket.

”Det hellige stedet” er tempelet og tempelplassen. Hele deres religiøse identitet var knyttet til dette sted.

Kaifas bidrar i samtalen på en helt spesiell måte. Han var øversteprest dette året. Det betyr ikke at øversteprestene bare ble valgt for en kort periode av jødene. Men under romerne ble disse skiftet ut ganske ofte, alt etter hvem de syntes tjente deres politiske sak best.

Kaifas hørte til saddukeerne, som faktisk var ganske kjent for å være uhøflige og uhøvlede i uttrykksmåten. (vers 49)

Hans argumentasjon er enkel og beregnende. Om Jesus er skyldig eller ikke, er det en fordel for oss at han dør uansett. Dermed kan han fungere som en syndebukk og skape inntrykk overfor romerne at alt er under kontroll, religiøst og nasjonalt.

Johannes ser på dette som et profetisk budskap om Jesu stedfortredende død for folkets synder. Til og med Kaifas føres av Johannes fram som et vitne i rettstriden!

Nå begynte planleggingen med sikte på å få satt Jesus fast og drept.

Vers 54 – 57 Jesus trekker seg tilbake

Tiden var ikke ennå inne for Jesus, derfor gikk han fra denne dagen ikke lenger åpenlyst rundt i Judea. Han trakk seg tilbake til Efraim, et lite sted som trolig lå nordøst for Betania.

Dette er den tredje påsken som nevnes i evangeliet. Det ser ut til at det måtte være store forventninger om å treffe Jesus denne påska i Jerusalem. Folk begynte å spørre etter ham straks de kom til byen. Men ennå hadde Jesus noen dager igjen som skulle benyttes til tett fellesskap med disiplene. Viktig undervisning gjenstod også.

Den Hellige Ånds gjerning

I kapittel 14 – 17 får vi en gjengivelse av Jesu avskjedstale til disiplene. Det er ikke lett å finne noen klar disposisjon i talen. Den er konsentrert om noen bestemte hovedtemaer som dukker opp flere ganger og stadig utdypes. Vi skal ta for oss tre avsnitter som alle handler om Den Hellige Ånd og hans gjerning.

Talsmannen er det karakteristiske navnet på Ånden i disse avsnittene. Det greske ordet som oversettes slik, *parakletos*, har flere betydningsnyanser som ikke kommer tydelig fram i en norsk oversettelse.

For det første kan *parakletos* bety *advokat*. Advokaten er en som kalles inn som hjelp i en rettsak. Han skal enten fungere som forsvarer eller som anklager. Slik har DHÅ en dobbel oppgave i ”rettsstriden” mellom Gud og verden. Han skal vise at Jesus har rett overfor de som ikke tror, og han skal opptre som angriper mot vantroen. På denne måten blir DHÅ det viktigste vitnet i det vitnesbyrd Johannes vil avlegge.

For det andre kan ordet parakletos ha i seg betydning av at DHÅ er en som bringer *oppmuntring og formaning*. En som på en måte "heier" menigheten fram til å gjøre det som er rett. Han er altså menighetens veileder og drivkraft i det arbeid som skal gjøres.

For det tredje er parakleten også *trøsteren*. DHÅ bringer trøst og nytt mot til det nedbrutte sinn. Trøsten fra DHÅ er ikke en sentimentalt å forstå, som et klapp på kinnet for veike og forsakte typer. Nei, trøsten fra DHÅ er evangeliet om Jesus. Det er gledesbudskapet om at syndere tas til nåde hos Gud! Ånden er også den som gir trøst og kraft når menigheten forfølges og lider for troens skyld.

Ordet "talsmann" inneholder altså flere betydninger: Det betegner advokaten som fører sannhetens sak på jord, veilederen for kristent liv, drivkraften i kirkens arbeid og trøsteren i alle vansker.

Johannes 14, 15 – 26 Talsmannen fortsetter Jesu gjerning etter hans bortgang
I versene før dette avsnittet har Jesus talt om seg selv som veien til Far i himmelen. Nå vil han lære disiplene om hvordan han kan være veien for dem etter at han er gått bort. Det første Jesus nevner er bønner. (vers 13 – 14) I teksten vi her skal ta for oss, nevner han to ting til: DHÅ og kjærligheten.

DHÅ skal på en spesiell måte representere Jesus selv og videreføre hans verk. Legg merke til at Jesus i vers 16 taler om en *annen* talsmann som skal bli hos dem, mens han i vers 18 sier at han selv skal være hos dem. Ånden og den oppståtte Jesus er to forskjellige personer, men virker altså sammen for å bevare menigheten i den sanne tro på den ene Gud.

Vers 16 – 20 er et konsentrat av den kristne tro på den treenige Gud.

I GT hører vi ofte om DHÅ. Men den var da gitt kun til noen få utvalgte personer, som konger og profeter. Det ser heller ikke ut som Ånden var noe varig eie for dem, Ånden kunne vike fra dem. Derfor ventet Israel en ny og varig åndsutgytelse i endetiden. (Joel 3, 1 – 2)

Det er dette som nå skal skje ved Jesus. Etter at den oppståtte og herliggjorte Jesus fór til himmelen, ble Ånden gitt et helt folk. Det vil si det folket som tok i mot Jesus. (7,39) Nå skulle ikke Jesus lenger være legemlig til stede i menigheten, den andre talsmann skulle overta. Ånden er den som skal føre den oppståttes gjerning videre like til jordens ender.

Verden kan ikke få Ånden. (vers 17) Judas spør hvorfor. (vers 22) Svaret Jesus gir lærer oss noe viktig om hvordan DHÅ virker. DHÅ er knyttet til Ordet. Den som hører på Ordet er lydig mot det, den får også DHÅ. Men verden vil verken høre Ordet eller holde fast ved det. Derfor kan ikke verden få Ånden.

Ånden og Ordet hører altså uløselig sammen. Derfor hører vi til slutt i dette avsnittet at en av Åndens oppgaver er å lære og minne om Jesus ord. Å leve i Ånden er å leve i Guds ord! Åndsfattigdom kommer av at lydhørheten og lydigheten mot Ordet svikter.

Johannes 15, 26 – 27 Ånden vitner sammen med disiplene
Ånden stilles her fram som vitne. Han kalles her for *sannhetens Ånd*. Det er ikke bare hans vitnesbyrd som er sant, men han skal også lede mennesker fram til sannheten. Sannhet er her ikke bare objektiv kunnskap, men den egentlige sannhet om livet. Ånden kan svare på menneskets mange eksistensielle og ontologiske spørsmål. Hvem er jeg?

Hvorfor lever jeg? Finnes det en Gud? Hva er verden? Hva er meningen? Ånden peker på Jesus og sier at han er svaret på alle spørsmål. Vi kan altså finne den egentlige sannhet om livet hos ham!

Uten denne sannhet, er det ingen kunnskap..

Men dette vitnesbyrdet fra Ånden er ikke noe vi bare kan ta i mot. Det må også gis videre.”Også dere skal vitne,” sier Jesus. Som disipler skal vi gi videre det vi har fått av sannhetens Ånd. DHÅ skal virke gjennom vår forkynnelse og vitnesbyrd. Han gjør fortsatt Ordet levende for mennesker sånn at de finner sannheten.

Johannes 16, 5 – 15   Ånden overbeviser om synd, rett og dom
Å peke på Jesus er talsmannens sentrale oppgave. I dette siste avsnittet får vi høre mer i detalj hva hans vitnesbyrd går ut på. Hans gjerning kalles her forresten ikke å vitne, men å *veilede* eller å *gå i rette med*. Dette betyr at Ånden blir her mer aktiv enn bare det å vitne for en annens sak. Ånden skal selv føre sak og anklage verden. Talsmannen blir i denne teksten mer en aktor i saken. Hensikten med å føre denne saken, er at verden skal bli overbevist om at anklagen er rett. Ånden skal vise dem bort fra synden til Kristus. Synd, rett og dom skal Ånden forklare verden om.

***Synden* består i at de ikke tror på Kristus. Dette er den egentlige grunnsynden. Alle enkeltsynder i tanker, ord og gjerninger springer ut fra denne. Grunnsynden er altså vantro.**

***Rett*, eller rettferdigheten – vises i det at Jesus går til Far i himmelen etter at han har forlatt disiplene. Oppstandelsen viser at Jesus ikke var en bedrager, men Gud gav ham rett. Jesus var den han gav seg ut for å være: Guds Sønn, som vant over synd og død for å gi oss del i frelsen. Også dette skal Ånden overbevise verden om.**

***Dommen* forklares med at denne verdens fyrste er dømt. Det er dommen over Satan og de onde makter det her er tale om. Denne dommen ble fullbyrdet ved Jesu død og oppstandelse. Jesus seiret over Satan fordi han ikke falt for hans fristelse, (Matteus 4, 1 – 11 og 16, 21 – 23)**

men gjennomførte Guds vilje helt og fullt. Gjennom troen får også vi del i seieren. Satans makt er brutt på en sånn måte at det allerede nå er mulig å bli fri. Men selv om dommen ble felt over han på korset, vet vi at han ennå har makt i verden. Han kalles fortsatt ”verdens fyrste”. Den endelige dom over Satan felles først ved Jesu gjenkomst, da han skal styrtes ned fra sin trone for alltid. (Åpenbaringen 12, 9 – 11)

Derfor lever vi ennå i *kampens tid*. Men Ånden skal gi oss det vi trenger i kampen mot synden, og minne oss om den dag Satans makt totalt skal brytes.

DHÅ skal altså vitne om Jesus. Han skal overbevise verden om at den er fortapt uten troen på Jesus. For Jesus har rett og er nå hos Far i himmelen som seierherre over denne verdens fyrste. Og Ånden skal utdype dette enda mer etter Jesu død og oppstandelse. Den fulle forståelse av dette kunne altså ikke disiplene få før alt var fullbrakt.

Til dette brukte DHÅ vitnene som står bak de bibelske skrifter. Slik kan vi i dag forstå enda mer av sammenhengen i Jesu verk for oss. Bibelen er Åndens bok. Og den har ett sikte: Gi Sønnen ære, for at mennesker skal komme til tro på ham.

Allerede i 1 Johannes brev 4, 1 – 6 kan vi lese om falske profeter drevet av antikristens Ånd. Kirkehistorien har mange fortellinger om mennesker som har ført andre vill. Menigheten vil alltid være truet av fremmede åndsmakter. Derfor er det så viktig at vi vet hvem DHÅ er og hvordan han virker. Talsmannen, som er sendt oss, virker alltid sammen med bibelen og bekjennelsen til Kristus. Ingen kan derfor si at de er drevet av DHÅ og samtidig vitne mot bibelen. Uten Ånden kan ingen komme til tro. Og uten Ordet om Jesus kan ikke Ånden få gjøre det han vil.

Ekskurs:

Jahvistisk analogi og Johanneisk kristologi

Ovenfor var vi inne på at Jahvistisk analogi betyr at Jesus i sin selvpresentasjon tar på seg egenskaper og funksjoner som bare Gud hadde i GT. Dette ser vi i alle evangeliene. Sønnen tar del i Faderens virksomhet på flere måter:

- Han vekker opp døde. Det er kun Gud som skaper som kan gjøre dette.
- Jesus har en dommerfunksjon.
- Jesus er hyrde. I GT er Gud selv den gode hyrde.
- Jesu ord og tale. Han bruker ingen budbærerformel: "Så sier Herren.." Han sier "Jeg sier dere.."
- Jesus er lovgiver. Moses gav loven, Jesus gir bud, nye bud.
- Han gjør under og har makt over det skapte
- Hans navn skal det bes ved.
- Jesus tilgir synd, som ingen andre enn Gud kan

Kanskje særlig hos Johannes blir denne analogi tydelig. (Johanneisk kristologi er hva Johannes lærer om Kristus) "Jeg er" – utsagnene er svært interessante hos Johannes. Jesus nøyer seg ikke med å gå inn i Messias rollen, etter de forventningene som lå hos jødene. Han er mer! Det var ikke Messias pretensjonene (at Jesus opptrådte som Messias) som var verst for fariseerne og de skriftlærde, men at han gjorde seg lik Gud! (5, 17 – 18)

Det er særlig "Jeg er – utsagnene" i kapittel 8 og 13 som er uttalt i absolutt forstand. "Jeg er Han", sier Jesus i 8,24 og 28; 13, 19. I 8, 58 sier Jesus at "før Abraham var, er jeg."

Det er under Løvhyttefesten i Jerusalem at Jesus presenterer seg slik. Under denne festen ble det sunget og lest en mengde tekster om Herrens nærvær i sitt folk, og om hvem Han er som har fridd Israel ut av Egypten. Samtidig ble det etter hvert for "hellig" å uttale Jahve-navnet. På Jesu tid var det vanlig å omskrive det eller gi det et "dekknavn". Et av disse dekknavnene på Jahve var "Han" eller "JEG". Salmer som prestene sang i templet, eller liturgiske teksten kunne da bli omskrevet. "Vær stille og kjenn at jeg er Han." "Jeg er Han som fridde deg ut.." Slik kunne det synges og leses i stedet for "jeg er Herren."

Det Jesus sier i kapittel 8, 24 og 28 har tydelig referanse til Jesaia 43, 10. Og 8,58 minner om Jesaia 43,13. Utsagnet "Jeg er Han" virker på disse Johannes – stedene nærmest meningsløse, hvis man ikke oppfatter dem som en guddommelig presentasjonsformel. De har sin bakgrunn i GT, og jødene måtte forstå hva han mente ut fra sanger og liturgi som ble brukt i tempel – kulten. Jesus sier altså ganske rett ut: "Jeg presenterer meg som

Gud.” Han går altså bevisst inn i Guds rolle ut fra Jesaja – stedene og representerer derfor Guds nærvær!

Av stor interesse er det i denne sammenheng å konstatere at den rabbiniske tradisjon ikke anklager Jesus for å være Messias, eller en falsk profet. Han gjorde seg til Gud! Rabbi El’azar Hakkapar (død ca. 170 e. Kr.) skriver med brodd mot Jesus: ”Og når han sier at han er Gud, så er han en løgner.” Og omkring 100 år senere hevder Rabbi Abbahu i et sitat fra en eldre kilde at Jesus har sagt: ”Jeg er Gud.” Dette samsvarer med det bildet Johannes evangeliet gir av Jesus.

Sluttord

Hvem er Jesus? Det blir i Johannes evangeliet trukket fram vitner fra alle kanter for å overbevise verden at Jesus er Guds Sønn og verdens frelser. De fleste har en mening om Jesus. Ikke bare i det første århundre etter hans fødsel, men også i dag. Det finnes ingen person i verdenshistorien som er så diskutert og gjennomanalysert som Jesus fra Nasaret. Det finnes intet menneske i historien som har skapt dypere engasjement, større personlige og sosiale revolusjoner enn husbyggersønnen fra Galilea. Det finnes ikke tall på alle bøkene som er skrevet om ham. Hva var det med denne skikkelsen fra de ellers så ukjente og anonyme egner omkring Genesaretsjøen?

Vitnet Johannes og alle hans medvitner har fått rett. Jesus skaper et skille i verden av tro og vantro. Av etterfølgelse og motstand. Og dette fordi Jesus virkelig er den han gav seg ut for å være.

I dag er det vi som er hans vitner, og vi har det samme kall som Johannes fikk for 2000 år siden. Han presenterte Jesus frimodig inn i en religiøs og kulturell sammenheng som faktisk kan minne om vår egen tid. Johannes tilpasser sitt språk og sin begrepsbruk inn i denne sammenheng. Men ikke evangeliet, det lyder sterkt og klart! Johannes utfordrer oss til å vitne om Jesus, og til å *kontekstualisere*. Budskapet om Jesus søker alltid adresse, det ønsker å treffe folk ”hjemme”. Skal mennesker forstå hvem Jesus er, må de forstå hva vi sier.

Mot slutten av det første århundret fantes det alternative oppfatninger av Logos på hedensk mark. Ved Ånden avslører Johannes disse. På jødisk mark blir Jesus i stor grad avvist som løgner. Denne situasjonen er ikke helt ulik den vi har i dag. Johannes evangelium kaller oss til *apologetisk* klarhet. Å vitne om Jesus handler ikke så rent lite om å offensivt avsløre løgnene og de mange alternative livvsyn. Vår kultur er sterkt preget av religiøs åpenhet, kombinert med friheten til å fylle det ”religiøse rom” med hva man vil. Man kan velge den ”sannhet” som passer for meg. Sannhet er ikke lenger et objektivt begrep, men den enkeltes opplevelse. Inn i denne sammenhengen er vi vitner for Jesus Kristus. Han som gjennom evangeliet gir oss en dyp overbevisning om at alle mennesker er skapt av Gud og at all sannhet er Guds sannhet!

Vitnesbyrdet kan fortsatt overbevise, slik det gjorde før. Tvileren Tomas måtte ha tid, men til slutt bekjente han: ”Min Herre og min Gud.” (20,28)